

DOI 10.36074/logos-01.08.2025.001

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРА: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Овчаренко Дмитро Миколайович¹**1.** канд. екон. наук, докторант*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна***ORCID ID: 0009-0007-8176-8036**

За роки повномасштабного вторгнення українська енергетична інфраструктура багато разів ставала однією з головних цілей під час ракетно-дронових ударів. Значну частину паливно-енергетичного комплексу також було втрачено внаслідок окупації відповідних об'єктів чи безпосередні бойові дії на лінії фронту. Так, наприклад, за оцінками Київської школи економіки прямі збитки ПЕК України, лише станом на 2024 рік, склали 56,5 млрд дол., з яких зруйнована інфраструктура на 50,5 млрд дол. не підлягає відновленню [1]. Такі масштабні руйнування електроенергетичної, нафтогазової та вугільної інфраструктури призвели до перебоїв з поставками енергоресурсів, дефіциту відповідних потужностей, а подекуди і блекаутів, що має негативний вплив на економічну безпеку держави.

Відбудова українського енергетичного сектору в ситуації, що наразі склалася, безперечно, буде вимагати залучення досвіду країни, що вже провели відновлення своїх паливно-енергетичних комплексів, котрі зазнали значних руйнувань внаслідок військових конфліктів. Зважаючи на це, доцільним є більш детально розглянути програми і проекти, що здійснювала кожна з таких країн, джерела їх фінансування, вартість, напрямки та особливості реалізації (табл. 1). При цьому слід зазначити, що ситуація в паливно-енергетичному комплексі України внаслідок військового конфлікту є доволі унікальною. З одного боку, маємо катастрофічні руйнування і необхідність відбудови енергетичної інфраструктури ще до завершення активних бойових дій, а з іншого – безпрецедентну підтримку в бою країн G7 та ЄС, що дозволяє залучати значні матеріальні ресурси в процес відбудови. Таким чином, і процес відновлення енергетичного сектору України буде певною мірою унікальним, що не дозволить повною мірою повторити виключний досвід якоїсь з проаналізованих країн.

섹션 1.

ECONOMIC THEORY, MACRO- AND REGIONAL ECONOMY

Таблиця 1

**Світовий досвід повоєнної відбудови паливно-енергетичних комплексів,
що зазнали значних руйнувань**

Джерело фінансування	Вартість на момент реалізації, млрд дол.	Напрямки відновлення	Особливості відновлення
Країни, що здійснили відновлення ПЕК після військових конфліктів			
ФРН			
Програми та проекти відновлення		План Маршалла	
Роки реалізації		1948-1952	
Безповоротні гранти та пільгові кредити ЕСА	1,7	- відбудова ТЕС; - відновлення електромереж; - закупівля енергетичного обладнання; - модернізація та автоматизація шахт; - оновлення транспортної інфраструктури	- акцент на швидкому відновленні базових потужностей; - впровадження більш сучасних технологій вже на етапі реконструкції зруйнованої енергетичної інфраструктури; - інтеграція відокремлених енергосистем федеральних земель в єдину централізовану енергосистему; - залучення робочої сили, що повернулися з фронту, переселенців та біженців до роботи в енергетичному секторі
Програми та проекти відновлення		Внутрішні програми ФРН	
Роки реалізації		1949-1960	
Ринкові облигації, державні гарантії та реінвестовані кредити KfW	16-18	- в перші роки розбудова вугільних та гідроелектростанцій; - після покриття базових потреб в електроенергії – поступова розбудова атомної енергетики; - державне стимулювання кооперації між енергетичних компаніями, для формування єдиних стандартів для електромереж	- суворий державний контроль щодо розподілу дефіцитних енергоресурсів між споживачами; - розбудова міжнародної кооперації в енергетичній галузі

Продовження таблиці 1

Джерело фінансування	Вартість на момент реалізації, млрд дол.	Напрямки відновлення	Особливості відновлення
Японія			
Програми та проекти відновлення		План Доджа; Європейська програма відновлення	
Роки реалізації		1948-1952	
Безоплатна допомога шляхом поставок товарів	2,2	- швидке відновлення роботи вугільних шахт - диверсифікація джерел міжнародних поставок енергоресурсів, відновлення портів та нафтоterminalів; - реконструкція ТЕС та будівництво нових ЛЕП	- децентралізація шляхом створення 9 регіональних енергетичних компаній, що отримали право самостійно планувати інвестиції; - державний контроль з боку міністерства міжнародної торгівлі і промисловості, що формувало стратегічні плани модернізації енергетики, контролювало рівень цін на енергоресурси і їх розподіл
Програми та проекти відновлення		Внутрішні програми Японії	
Роки реалізації		1950-1960-ті	
Державні позики під низький відсоток; кредити Світового Банку; податкові пільги	6-9	- масове будівництво малих та середніх гідроелектростанцій; - будівництво АЕС та потужних ТЕС; - перехід з вугілля на імпортовану нафту	- оновлення енергетичного сектора за західними стандартами шляхом купівлі технологій та обладнання
Республіка Корея			
Програми та проекти відновлення		Проекти USAID та UNKRA; Внутрішні держпрограми	
Роки реалізації		1953-1980	
Безповоротні гранти ЕАС, ІСА, USOM; державні концесійні кредити; кредити Світового Банку	4,5-5,5	- будівництво малих та середніх ГЕС, відбудова ТЕС на першому етапі відновлення; - масові поставки енергетичного обладнання з США, Великої Британії та	- створення державного монополіста KERCO з виробництва та дистрибуції електроенергії; - масове запровадження західних стандартів, залучення іноземних технологій, стажування і

섹션 1.

ECONOMIC THEORY, MACRO- AND REGIONAL ECONOMY

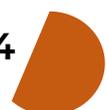
Продовження таблиці 1

Джерело фінансування	Вартість на момент реалізації, млрд дол.	Напрямки відновлення	Особливості відновлення
		Японії; - пряме фінансування США поставок енергоресурсів; - будівництво нових потужних ТЕС, розбудова АЕС та розвиток регіональних ЛЕП	навчання фахівців закордоном; - розміщення виробничих кластерів і потужних споживачів електроенергії в безпосередній близькості до нових електростанцій
Безповоротні гранти ЕАС, ІСА, USOM; державні концесійні кредити; кредити Світового Банку	4,5-5,5	- будівництво малих та середніх ГЕС, відбудова ТЕС на першому етапі відновлення; - масові поставки енергетичного обладнання з США, Великої Британії та Японії; - пряме фінансування США поставок енергоресурсів; - будівництво нових потужних ТЕС, розбудова АЕС та розвиток регіональних ЛЕП	- створення державного монополіста KERCО з виробництва та дистрибуції електроенергії; - масове запровадження західних стандартів, залучення іноземних технологій, стажування і навчання фахівців закордоном; - розміщення виробничих кластерів і потужних споживачів електроенергії в безпосередній близькості до нових електростанцій
Держава Кувейт			
Програми та проекти відновлення		Kuwait Emergency Recovery Program	
Роки реалізації		1991-1995	
Гуманітарна та інфраструктурна допомога США; емісія кувейтського динара та залучення валютних резервів під управлінням КІА;	10-15	- гасіння нафтових свердловин, ремонт нафтопроводів, резервуарів та терміналів; - швидке відновлення головних електростанцій Doha East та Shuaiba; - розгортання	- всі аспекти відновлення та можливість залучення іноземних компаній контролювались урядом Кувейту; - відбудова зруйнованої енергетичної інфраструктури з обов'язковою модернізацією шляхом залучення найкращих

Продовження таблиці 1

Джерело фінансування	Вартість на момент реалізації, млрд дол.	Напрямки відновлення	Особливості відновлення
іноземні кредити під заставу активів KIA; компенсація витрат за рахунок Іраку		мобільних електростанцій для покриття дефіциту	іноземних фахівців і технологій; - орієнтація на екологічне відновлення
Боснія і Герцеговина			
Програми та проекти відновлення		Проекти EBRD; проекти Світового банку / IBRD; EU-PHARE; OBNOVA; CARDS	
Роки реалізації		1996-2004 (основний етап); 2004-теперішній час	
Безповоротні гранти; пряме фінансування з бюджету ЄС; пільгові кредити; приватні інвестиції	1-2	- ремонт пошкоджених гідро та геотермальних електростанцій; - відновлення магістральних ЛЕП 110-220 кВ; - створення вертикально інтегрованих енергетичних компаній EPViH, ERS і ERHZHB	- відбудова в умовах низької інвестиційної привабливості сектора через штучне заниження тарифів на електроенергію; - існування трьох окремих енергетичних систем послаблюють координацію на національному рівні; - відсутність чіткої стратегії розвитку ПЕК та низький управлінський потенціал влади призводять до дублювання зусиль донорів і зменшують ефективність відповідних програм
Іракська республіка			
Програми та проекти відновлення		Програми IRRF та DFI	
Роки реалізації		2003-2012	
Пряме фінансування з федерального бюджету США; доходи від імпорту нафти і заморожених міжнародних активів Іраку	20-35	- відновлення ТЕС, гідро та газових електростанцій, будівництво ЛЕП; - відновлення трубопроводів і компресорів для перекачки газу та нафти; - будівництво інфраструктури розділення та збагачення природного газу	- відновлення в умовах постійних атак на інфраструктуру, що потребувало до 25% витрат на охорону від загальних витрат на відбудову; - високий рівень корупції та низький рівень виконання проектів; - низька кваліфікація місцевих фахівців, що потребувало постійного залучення іноземних кадрів для виконання кваліфікованих робіт

дані сформовано з [2-6]

섹션 1.

ECONOMIC THEORY, MACRO- AND REGIONAL ECONOMY

Уроки відбудови ПЕК для України. Проведений аналіз світового досвіду дозволяє нам виділити певні аспекти організації ефективної відбудови енергетичного сектора, що, безперечно, будуть актуальними і для ПЕК України, а саме:

- необхідність стратегічного планування з урахуванням майбутніх потреб. Відбудова енергетичного сектора повинна бути не лише ремонтом застарілої та пошкодженої інфраструктури, а і трансформацією, що враховує світові тенденції та цілі сталого розвитку;

- критична залежність від міжнародної підтримки. Жодна з проаналізованих країн не змогла здійснити відновлення ПЕК без міжнародної допомоги, особливо на першому етапі;

- пріоритетність питань енергетичної безпеки. Військовий конфлікт, що продовжується, диктує першочергову необхідність забезпечення енергетичної безпеки держави шляхом диверсифікації джерел поставок енергоресурсів, децентралізації генерації електроенергії та розвитку енергоефективності, як ключа до стійкості економіки;

- потреба в інституційних перетвореннях. Без прозорого регулювання енергетичної сфери, стабільної податкової системи, передбачуваної тарифної політики та ефективної боротьби з корупцією та залучення серйозних іноземних інвестицій, реалізація проектів в галузі енергетики є малоімовірною;

- необхідність залучення приватного сектора. Реалізація програм та проектів з відновлення ПЕК України не може базуватися виключно на бюджетному фінансуванні та міжнародних грантах, що потребує створення умов для залучення приватного капіталу;

- орієнтація на ВДЕ та енергоефективність. Ці два напрямки потенційно можуть стати локомотивами економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності держави.

Висновки. Відновлення паливно-енергетичного комплексу України, що зазнав та продовжує зазнавати значних втрат внаслідок бойових дій, стало безпрецедентним викликом для нашої держави. Разом з тим, гуманітарна, фінансова та технологічна підтримка провідних країн світу дає шанс не лише на відбудову застарілої енергетичної інфраструктури, а і на якісну трансформацію енергетики на основі успішного світового досвіду. Основою такої відбудови повинні стати: стратегічне планування з урахуванням майбутніх потреб, залучення іноземного і приватного капіталу, пріоритизація потреб енергетичної безпеки, а також орієнтація на розвиток відновлювальних джерела енергії та енергоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Національний план енергетики та клімату на період до 2030 року. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=17f558a7-b4b4-42ca-b662-2811f42d4a33&title=NatsionalniiPlanZEnergetikiTaKlimatuNaPeriodDo2030-Roku> (дата звернення: 23.07.2025).
- [2] Renn O., Marshall J. Coal, nuclear and renewable energy policies in Germany: From the 1950s to the “Energiewende”. *Energy Policy*. 2016. Vol. 99. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2016.05.004>.
- [3] Laura E. Hein. Fueling Growth: The Energy Revolution and Economic Policy in Postwar Japan. *Harvard East Asian Monographs*. 1990. Vol. 147. 448 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1tfj95v>.
- [4] Lee J. W. The Impact of the Korean War on the Korean Economy. *International Journal of Korean Studies*. 2001. Vol. V, No 1. P. 98-118.
- [5] Kuwait, from reconstruction to accumulation for future generations / Nigel Andrew Chalk, Mohamed A. El-Elrian, Susan J. Fennell, Alexei P. Kireyev, and John F. Wilson. Washington, DC : International Monetary Fund, 1997. 59 p.
- [6] Bosnia and Herzegovina: From Post-Conflict Reconstruction to EU Integration. URL: <https://www.worldbank.org/en/results/2012/04/19/from-post-conflict-to-eu-integration-in-bosnia-and-herzegovina> (accessed: 23.07.2025).

